

СЕКЦІЯ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Камишнікова Е. В.

*доктор економічних наук, професор,
Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»
м. Дніпро, Україна*

Міляновська Т. В.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний вищий навчальний заклад
«Приазовський державний технічний університет»
м. Дніпро, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-483-5-16>

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Захист прав споживачів фінансових послуг є важливою складовою економічної політики держави, що забезпечує належне функціонування фінансового ринку та захист інтересів громадян. В умовах розвитку фінансового сектору та появи нових фінансових інструментів особливого значення набуває ефективне правове регулювання відносин між надавачами фінансових послуг та їх споживачами. Питання захисту прав споживачів фінансових послуг є надзвичайно актуальним для України в контексті євроінтеграційних процесів.

Європейський Союз має розвинуту систему захисту прав споживачів фінансових послуг, що ґрунтується на низці директив та регламентів. Одним із ключових документів у цій сфері тривалий час була Директива 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року про кредитні угоди для споживачів [1]. Цей документ встановлював єдині стандарти надання інформації про кредит, право на відмову від кредитного договору протягом 14 календарних днів, право на дострокове повернення кредиту та вимоги до розрахунку річної процентної ставки.

Фінансова криза 2008 року суттєво вплинула на розвиток європейського договірної права, зокрема у сфері споживчого кредитування, посиливши тенденції до обмеження свободи договору на користь захисту споживачів як слабшої сторони договірних відносин. Таке обмеження проявляється у встановленні чітких вимог до надання переддоговірної інформації, визначенні істотних умов договору та забезпеченні права споживача на відмову від договору.

У 2023 році було прийнято нову Директиву (ЄС) 2023/2225 Європейського Парламенту та Ради від 18 жовтня 2023 року про кредитні угоди для споживачів, яка скасувала Директиву 2008/48/ЄС [2]. Новий документ враховує реалії цифрової економіки та розширює сферу захисту прав споживачів. Зокрема, Директива встановлює додаткові вимоги до кредиторів щодо оцінки кредитоспроможності споживачів, регулює діяльність посередників на ринку кредитних послуг та впроваджує концепцію відповідального кредитування.

В Україні захист прав споживачів фінансових послуг здійснюється відповідно до Закону України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 року № 1734-VIII, який було прийнято з метою імплементації положень Директиви 2008/48/ЄС. Закон встановлює вимоги до діяльності кредиторів, кредитних посередників та інших осіб, які надають послуги з посередництва у сфері споживчого кредитування.

Незважаючи на значний прогрес у правовому регулюванні споживчого кредитування, в українському законодавстві залишається низка проблемних питань. І.Б. Охрименко зазначає необхідність удосконалення регулювання споживчого кредиту в Україні за такими напрямками: підвищення фінансової грамотності населення, вдосконалення механізмів захисту прав споживачів, посилення контролю за діяльністю фінансових установ [3].

А.Ю. Бабаскін аналізує проблеми дострокового повернення споживчого кредиту за законодавством України та пропонує шляхи вдосконалення правового регулювання у цій сфері. Автор відзначає необхідність визначення чітких правил розрахунку суми заборгованості при достроковому поверненні кредиту та встановлення справедливого балансу інтересів кредиторів і споживачів [4].

Нижче наведено порівняльну характеристику ключових аспектів захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні та Європейському Союзі (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика захисту прав споживачів
фінансових послуг в Україні та ЄС**

Аспект захисту	Україна	Європейський Союз
Законодавча база	Закон України «Про споживче кредитування»	Директива (ЄС) 2023/2225
Право на відмову від договору	14 календарних днів	14 календарних днів
Оцінка кредитоспроможності	Обов'язкова	Обов'язкова з детальними вимогами
Переддоговірна інформація	Стандартна форма	Європейська стандартизована інформаційна форма
Реклама фінансових послуг	Обмежена регуляція	Детальна регуляція
Право на дострокове повернення	Передбачено з обмеженнями	Повністю гарантовано
Регулювання цифрових кредитів	Обмежена регуляція	Детальна регуляція

Для подальшого вдосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг в Україні необхідно враховувати як зарубіжний досвід, так і національні особливості фінансового ринку. Важливим напрямом є імплементація положень Директиви (ЄС) 2023/2225, що дозволить забезпечити відповідність українського законодавства сучасним європейським стандартам.

Також значну увагу слід приділити питанням фінансової грамотності населення та доступу споживачів до інформації про фінансові послуги.

Захист прав споживачів фінансових послуг є важливим елементом забезпечення стабільності фінансового ринку та довіри громадян до фінансових інституцій. Зарубіжний досвід, зокрема досвід Європейського Союзу, демонструє тенденцію до посилення захисту прав споживачів та впровадження концепції відповідального кредитування.

Україна здійснила значні кроки у напрямі гармонізації національного законодавства з правом ЄС у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг. Водночас залишається низка проблемних питань, вирішення яких потребує подальшого вдосконалення правового регулювання та правозастосовної практики.

Література:

1. Директива 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року про кредитні угоди для споживачів та про скасування Директиви Ради 87/102/ЄЕС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008L0048> (дата звернення: 15.03.2025).

2. Директива (ЄС) 2023/2225 Європейського Парламенту та Ради від 18 жовтня 2023 року про кредитні угоди для споживачів та скасування Директиви 2008/48/ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32023L2225> (дата звернення: 15.03.2025).

3. Охрименко І.Б. Необхідність та напрями удосконалення регулювання споживчого кредиту в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 16 (2). С. 46–50.

4. Бабаскін А.Ю. Шляхи вдосконалення правового регулювання дострокового повернення споживчого кредиту за законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 5–9.